

บทที่ 2

พัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจของจีน

2.1 ประวัติศาสตร์ของประเทศจีน

2.1.1 ด้านสังคมการเมือง

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ทั้งในด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจีนได้เริ่มมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยวัฒนธรรมหยางเฉาและลู่ซัน นับเป็นอายุยาวนานกว่า 1,500 ปีก่อนคริสตกาลแล้ว

วิวัฒนาการของประเทศจีนเท่าที่มีการศึกษานั้น พบว่าจีนได้ผ่านสมัยที่สำคัญมาเป็นจำนวนมากก่อนจะเข้าสู่สมัยสาธารณรัฐ ราชวงศ์สำคัญของจีนได้แก่ ราชวงศ์โจว, ราชวงศ์ฉิน, ราชวงศ์ฮั่น และราชวงศ์ซ่ง เป็นต้น ซึ่งเท่าที่ผ่านมาราชวงศ์เหล่านี้มีบทบาทอย่างมากต่อการผลักดันให้จีนเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

สังคมของประเทศจีนนั้นเป็นสังคมของการค้า และเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง เช่นเดียวกับนานาอารยธรรมทั้งหลาย ระบบการปกครองของประเทศใช้แบบระบบกษัตริย์ตลอดมาหลายร้อยปี และระบบกษัตริย์นี้เองที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกลไกอื่นๆ ให้ดำเนินต่อมาได้ในลักษณะที่เป็นศูนย์กลางของสังคมตลอดมา

ความที่ระบบกษัตริย์เป็นศูนย์กลางของสังคมดังกล่าว ในทางหนึ่งระบบกษัตริย์จึงหมายถึงถึงรัฐ และเป็นผู้ควบคุมปัญญาความคิด วัฒนธรรมสังคม วิถีชีวิต และการดำเนินงานทางเศรษฐกิจไว้ทั้งหมด โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นชนชั้นผู้ปฏิบัติทั้งสิ้น

สมัยที่จีนมีความเจริญก้าวหน้ามากที่สุดนั้นได้แก่ สมัยราชวงศ์ฮั่นและสมัยราชวงศ์ถัง โดยเฉพาะสมัยราชวงศ์ถังนั้น ถือได้ว่ามีความเจริญในด้านอารยธรรมมาก ส่วนในสมัยราชวงศ์ฮั่นนั้น เรื่องของปัญญาความคิด ระบบในการพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาข้าราชการ ถือเป็นความเจริญขั้นสูงสุด เพราะเป็นสมัยที่จีนได้เริ่มการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการ โดยการสอบคัดเลือกเป็นครั้งแรก

สำหรับระบบเศรษฐกิจของจีนตั้งแต่โบราณมา สามารถกล่าวได้ว่า สังคมชาวจีนให้ความสำคัญกับการเกษตรและการครอบครองที่ดินอย่างมาก กลุ่มคนที่มีสิทธิในการครอบครองที่ดินรายใหญ่นั้น ได้แก่ คนรวยและคนในชนชั้นปกครอง คนทั่วไปที่เป็นราษฎรและเจ้าของที่ดินรายย่อย

นั้น มักต้องขายที่ดินและลดฐานะของตนลงมาเป็นลูกจ้างแรงงานในที่ดิน ซึ่งมีสภาพใกล้เคียงกับทาส ขณะที่ชนชั้นปกครอง บรรดาตระกูลสำคัญซึ่งประกอบด้วยขุนนาง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น หรือเจ้าของที่ดินรายใหญ่ มักเป็นกลุ่มคนที่ได้รับสิทธิพิเศษทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจมาก สถานการณ์ดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นเครื่องบีบบังคับทางอ้อม ให้ชาวนาต้องหนีไปใช้ชีวิตอยู่ตามป่าเขา หรืออาจกลายเป็นโจรผู้ร้าย ในหลายๆครั้งหากเกิดภาวะข้าวยากหนักแฉง และเกิดความอ่อนแอของราชบัลลังก์ขึ้น ก็มักจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามมาเสมอ เหตุการณ์ในลักษณะนี้ได้วนเวียนเป็นวัฏจักรต่อเนื่องอยู่ในประวัติศาสตร์ของจีน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์ 2533: 145)

2.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตที่ผ่านมา จีนเป็นประเทศที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก สำหรับประเทศไทยเองนั้น ถือว่าจีนเป็นประเทศที่มีความหมายลุ่มลึกในด้านวัฒนธรรม ความมั่นคง และวิถีชีวิตในด้านเศรษฐกิจด้วยอย่างชัดเจน (เขียน วีระวิทย์, 2540: 3)

ความสำคัญของจีนนั้น ปรากฏชัดตั้งแต่ด้านประชากร กล่าวคือจีนเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก คือประมาณหนึ่งในสี่ของประชากรทั้งหมด ขณะเดียวกันจีนก็เป็นประเทศที่มีภาษาเขียนและวัฒนธรรมที่เกาเกกันเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดของโลก ความรู้สึกผูกพันกันในหมู่ชาวจีนที่อยู่ในส่วนต่างๆของโลกนั้นมีอยู่ สำหรับความเป็นฐานเศรษฐกิจใหญ่นั้น ก็สามารถกล่าวได้ว่า จีนนั้นมีบทบาทในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของภูมิภาคและของโลกด้วยอย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของการระดมทุนหรือทรัพยากรได้เป็นจำนวนมาก

นับตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศจีนนั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมด้านการผลิตและเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชที่ปลูกมากที่สุดได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวสาลี และข้าวเหนียว แต่อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่า เนื่องจากที่ดินส่วนใหญ่ตกอยู่ในครอบครองของชนชั้นขุนนางตระกูลใหญ่ และเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลเกือบทั้งสิ้น ประกอบกับภาวะดินฟ้าอากาศแปรปรวน ความก้าวหน้าของระบบชลประทานยังมีน้อย ไม่เพียงพอต่อพื้นที่เพาะปลูก จึงทำให้จีนในสมัยโบราณมีปัญหาด้านการเกษตรอยู่เสมอ นอกจากกิจกรรมด้านการเกษตรแล้ว ชาวไร่ ชาวนาของจีนยังนิยมนงานประดิษฐ์และหัตถกรรมในครัวเรือน ซึ่งเป็นการผลิตภายในท้องถิ่นของตนเองค่อนข้างมาก งานหัตถกรรมที่กล่าวถึงนี้ เช่น การทอผ้า การปั้นถ้วย เป็นต้น โดยที่เมื่อคนในท้องถิ่นแต่ละที่ต่างผลิตงานหัตถกรรมในลักษณะเดียวกันออกมาเรื่อยๆแล้ว มีผลให้ความต้องการวัตถุดิบต่างๆ เพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัว ซึ่งในหลายๆครั้งที่ผ่านมาจากประวัติศาสตร์ของจีนนั้น มักปรากฏว่าแต่ละ

มณฑล แต่ละรัฐนั้น จะมีการสู้รบหรือแข่งขันกันเพื่อรวบรวมทรัพยากรไว้ในความควบคุมของตนเองมากที่สุด

นอกจากการเกษตรแล้ว การค้าภายในประเทศของจีนเอง ก็มีความคึกคักมากมาตั้งแต่สมัยโบราณเช่นกัน สภาพในเมืองตามมณฑลต่างๆของจีน จะเต็มไปด้วยโรงเตี๊ยม ร้านอาหาร ร้านค้าเพชรพลอย แพรพรรณ และขนสัตว์ จนถึงสมัยราชวงศ์ฮั่นนั้น กิจการค้าภายในของจีนรุ่งเรืองมาก มีการขุดคลองและสร้างถนนเพิ่มขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งด้วย

เมื่อก้าวเข้ามาถึงสมัยใหม่ หลังจากที่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐแล้ว ประชาชนจีนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการเมืองมากที่สุด ต่อมาเมื่อเหมาเจ๋อตุงก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศแล้ว จีนได้หันมามุ่งเน้นความสำคัญด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งจากการที่จีนได้เปลี่ยนแนวทางมาให้การสนับสนุนทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลถึงการมีพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของจีนอยู่พอสมควร โดยเฉพาะเมื่อก่อนจะเกิดวิกฤตเอเชียขึ้นเมื่อช่วงปี ค.ศ.1997 ในยุคปัจจุบัน

2.2 พัฒนาการทางเศรษฐกิจของจีนในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเอเชีย

ตั้งแต่ปี 1949 เป็นต้นมา หลังจากที่จีนได้สถาปนากการปกครองรูปแบบสาธารณรัฐขึ้นแล้ว การปฏิรูปของจีน คือการเปิดประตูออกสู่นานาประเทศนั้นก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นโยบายที่จีนมุ่งเน้นมากก็คือ การใช้ระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมมาเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การพัฒนา กำลังการผลิต การเสริมกำลังของประเทศให้เข้มแข็ง จากคำกล่าวของเติ้งเสี่ยวผิง ที่เกี่ยวกับทิศทางด้านนโยบายของจีน เมื่อวันที่ 4 เมษายน 1986

“...การปฏิรูปของเรา การเปิดประตูต่อภายนอก และการทำให้ภายในมีความคล่องตัวของเรา เป็นการยืนหยัดในหนทางสังคมนิยม ภาระหน้าที่ของสังคมนิยมก็คือต้องพัฒนาพลังการผลิต เสริมกำลังของประเทศสังคมนิยมให้เข้มแข็ง ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น จากนั้นจะได้เตรียมพื้นฐานเพื่อการเข้าสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในวันข้างหน้า ในช่วงระยะเวลาอันยาวนานระยะหนึ่งที่ผ่านมา เราได้มองข้ามระบบสังคมนิยม เราได้สรุปชัดเจนว่า ต้องเปิดประตูสู่ภายนอก ทำลายการปิดประตูของตัวเองในประเทศ ทำให้ความคล่องตัว ปลูกความกระตือรือร้นของประชาชนทั่วประเทศ ไม่ทำเช่นนี้ พลังการผลิตก็ไม่อาจพัฒนาไปได้ การดำเนินลัทธิถั่วเฉลีย์ “กินข้าวหม้อใหญ่” ไม่อาจปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นได้เลย และไม่อาจปลูกความกระตือรือร้นขึ้นได้ด้วย มาตรการที่เราใช้อยู่ในปัจจุบัน ล้วนเป็นการรับใช้การพัฒนา

พลังการผลิตแห่งสังคมนิยมทั้งสิ้น..." (เต็งเสี่ยวผิง, 1986 อ้างถึงใน วรศักดิ์ มหัทธโนบล บรรณาธิการ, 2542: 35)

พัฒนาการที่สำคัญของจีนที่แสดงให้เห็นว่า จีนได้เริ่มให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจอย่างจริงจังนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปี 1952 เป็นต้นมา เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้จัดรูปแบบทางการเมืองและสังคม รวมทั้งริเริ่มการรณรงค์ "สามต้าน" (Three-Anti) คือ ด้านการคอร์รัปชัน ด้านการสูญเปล่า และด้านลัทธิข้าราชการ การดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมจึงได้บังเกิดขึ้น

จีนใหม่เริ่มการพัฒนาชาติด้วยการกำหนดแผนพัฒนา 5 ปี ฉบับที่ 1 ขึ้นในปี 1953 หลังสงครามเกาหลีสิ้นสุดลง ซึ่งแผนพัฒนา 5 ปี ดังกล่าวได้อาศัยตัวแบบจากสหภาพโซเวียต ที่ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมหนักตามด้วยอุตสาหกรรมเบา โดยมีเกษตรกรรมเป็นเป้าหมายสุดท้าย การกำหนดแนวทางดังนี้แสดงให้เห็นว่าจีนตั้งใจจะยกระดับพลังการผลิตของสังคมให้สูงขึ้น และในที่สุดแล้ว พลังการผลิตที่สูงขึ้นจะเหนี่ยวนำให้ความสัมพันธ์ทางการผลิต ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปให้เหมาะสม (สมเกียรติ วันทะนะ, 2542: 54)

เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งที่จีนหันมานิยมแนวทางพัฒนา ตามตัวแบบการพัฒนาของสหภาพโซเวียตนั้น สามารถกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า เกี่ยวพันกับระบอบการปกครองสังคมนิยมด้วยอย่างเหนียวแน่น หลังจากที่สหภาพโซเวียตประกาศใช้แผนพัฒนา 5 ปี ฉบับแรกตั้งแต่ปีค.ศ.1929 – 1933 แล้ว จีนจึงได้เริ่มประกาศแผนพัฒนา 5 ปี ขึ้นใช้บ้างในอีก 20 ปีต่อมา แม้ว่าจะผ่านเหตุการณ์สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก และสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นต้นแบบแผนพัฒนา จะประสบความล้มเหลวมาบ้างก็ตาม

ในแผนพัฒนา 5 ปี ฉบับแรกของจีนที่ได้ประกาศใช้ระหว่างปีค.ศ.1953 – 1957 นั้นระบุว่า จีนมีเป้าหมายที่จะเพิ่มการผลิตทางอุตสาหกรรมขึ้นหนึ่งเท่าตัว และเพิ่มการผลิตทางเกษตรกรรมขึ้นหนึ่งในสี่ ความตั้งใจของจีนดังกล่าวนี้ชี้ชัดว่า จีนได้รับอิทธิพลจากสหภาพโซเวียตค่อนข้างมาก ในระยะนั้น และเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งก็คือ ในการดำเนินการครั้งนี้ จีนจะต้องใช้งบประมาณสูงถึงร้อยละ 20 ของรายได้ประชาชาติทั้งหมดของประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นต้นทุนการพัฒนาที่สูงมาก เมื่อเทียบกับสภาวะการณ์โดยรวมของจีนเอง ในขณะที่เพิ่งฟื้นตัวจากสงครามที่ยาวนานมาใหม่ๆ (Dietrich, C. 1994: อ้างถึงใน สมเกียรติ วันทะนะ, 2542)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจีนจะอาศัยตัวแบบการพัฒนาของสหภาพโซเวียตมาเป็นฐานความคิดในการพัฒนาประเทศ แต่จีนก็ยังหลีกเลี่ยงแนวทางบางประการที่สหภาพโซเวียตใช้เช่น การบังคับการผลิตรวมอย่างรุนแรงที่สหภาพโซเวียตเริ่มใช้มาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1930 การที่จีนหลีกเลี่ยง

เลี้ยงที่จะใช้แนวทางดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้นำจีนและคณะผู้บริหารประเทศของจีนยุคนั้น ได้วางกลยุทธ์ให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้น กลยุทธ์นี้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. สนับสนุนให้ครอบครัวชาวนาประมาณ 4-10 ครอบครัว เข้าร่วมเป็นทีมช่วยเหลือกัน (Mutual Aid Team) ซึ่งสมาชิกจะช่วยเหลือกันเกี่ยวกับการผลิต ก่อนจะยกระดับขั้นสู่ขั้นตอนต่อไป
2. การจัดตั้งสหกรณ์การผลิตทางการเกษตรแบบกึ่งสังคมนิยม ที่เป็นการรวมครอบครัวเกษตรกรทั้งหมดหมู่บ้าน หรือกว่าครึ่งของหมู่บ้าน (ประมาณ 20-40 ครอบครัว) เข้าด้วยกัน
3. การจัดตั้งสหกรณ์การผลิตทางการเกษตรขั้นสูง โดยมีครัวเรือน 100-300 ครัวเรือน ร่วมกันนำทรัพยากรอันได้แก่ ที่ดินและเครื่องมือ มารวมไว้ที่ส่วนกลาง ทุกคนจะได้รับรายได้จากแรงงานที่แต่ละคนลงไป เป็นเครื่องตอบแทน

การพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนตามแนวทางข้างต้นนี้ ถือเป็นปฏิวัติโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุดครั้งหนึ่ง ผลการดำเนินงานเท่าที่ปรากฏคือ รัฐบาลจีนมักถูกต่อต้านอยู่เป็นระยะๆ จากชาวนาชั้นกลางหรือชาวนาที่มีฐานะดี และเนื่องจากการดำเนินการเช่นนี้เพิ่งจะเริ่มต้นขึ้น ผลการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจีนช่วงนี้ จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นน้อยมาก จนไม่สามารถรองรับอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรได้ อีกทั้งจีนก็ยังไม่สามารถส่งออก เพื่อแลกกับเงินตราต่างประเทศไปชำระหนี้แก่สหภาพโซเวียตได้

ช่วงหลังจากปีค.ศ.1945 เป็นช่วงที่จีนได้ผ่านสถานการณ์ความขัดแย้งอันเกี่ยวกับการตั้งสหกรณ์ไปได้ และสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาให้เป็นลักษณะที่เน้น “สหกรณ์การผลิตทางการเกษตรขั้นสูง” ทั้งหมด ภายใต้แนวคิดของเหมา เจ๋อตง ที่เห็นว่าการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว และ “ความกล้าหาญในการก้าวรุดไปข้างหน้า” จะช่วยนำความสำเร็จมาให้ประเทศได้ ดังนั้นเมื่อสิ้นปี 1955 ครัวเรือนชาวนาที่มีอยู่ประมาณ 2 ใน 3 ของครัวเรือนทั้งหมด จึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ และสหกรณ์ขั้นสูง ในสิ้นปี 1956 ครัวเรือนเกษตรจำนวน 88% ได้ถูกเปลี่ยนให้เป็นสมาชิกสหกรณ์ และด้วยวิธีการนี้ บรรดาชาวนาที่มีฐานะยากจน จึงก้าวเข้ามาเป็นฐานให้กับการสร้างสังคมนิยมเกษตรให้แก่จีน และในปี 1955-1956 ปรากฏว่าตัวเลขผลผลิตของจีนเพิ่มขึ้นจากเดิมหลายเท่าตัว ที่สุดแล้วเมื่อถึงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฉบับแรก (ค.ศ.1957) พบว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนสูงถึง 8% ซึ่งถือว่าจีนประสบความสำเร็จอย่างมาก (สมเกียรติ วันทะนะ, 2542: 61)

เมื่อจีนประสบความสำเร็จในการดำเนินการดังกล่าวแล้ว ช่วงของการใช้แผนพัฒนาระยะ 5 ปี ฉบับที่ 2 (ปี 1958-1960) จีนก็ยังประสบความสำเร็จต่อไปอีก โดยในช่วงดังกล่าว จีนก็ยังมุ่งให้ความสำคัญกับแนวการพัฒนาประเทศที่ใช้ฐานสังคมนิยมเป็นตัวตั้งมากขึ้นไปอีก ในช่วงระยะนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งกุมอำนาจบริหารประเทศ ได้รณรงค์ให้การศึกษาสังคมนิยมเพิ่มขึ้นในทุกระดับ ทั้งที่เป็นผู้นำระดับท้องถิ่นและที่เป็นประชาชนทั่วไป เหมาเจ๋อตุงซึ่งเป็นผู้นำระดับสูงของพรรคได้กล่าวว่า “ให้จีนเลิกล้มวิธีการทำงานแบบข้าราชการของบรรดานักวางแผน และผู้จัดการทั้งหลาย...ให้เลิกล้มความคิดที่จะตามกันรัสเซียแบบลัทธิคัมภีร์ (Dogmatism)...” และยังได้เสนออีกว่า “...จีนควรเลือกดำเนินการสร้างสรรค์สังคมนิยมอย่างองอาจ กล้าหาญ ร่าเริง...เพราะชาวจีนทำงานอย่างมีชีวิตชีวามากกว่า และพลังแห่งลัทธิเลนิน (Leninism) ยังมีอยู่ในประเทศจีนมากกว่าในสหภาพโซเวียต”

ภายใต้แนวคิดนี้ จีนได้เริ่มยุทธศาสตร์ “เดินสองขา” ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเกษตร การหัตถอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ใช้แรงงานมาก ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อน เท่าๆกับที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ที่ใช้เงินทุนและเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งการที่จีนดำเนินการเช่นนี้ก็เท่ากับว่า จีนได้เลิก “ตามกันรัสเซีย” แล้วในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่สองนี้เอง

กิจกรรมอันเป็นรูปธรรมที่จีนดำเนินการในระยะนี้มีอยู่ 4 ประการ ซึ่งแม้ว่าระยะของการก้าวกระโดดนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จ เท่ากับในระยะต่อมาก็ตาม แต่ก็ได้นับว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนมากพอควร กิจกรรมที่กล่าวถึงมีดังนี้

1. การปรับปรุงองค์การผลิตในภาคเกษตรใหม่
2. การปรับผู้ปฏิบัติงานพรรคประมาณ 2.5 ล้านคน จากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ จากเมืองไปสู่ชนบท
3. การปลุกระดมประชาชนกว่า 90 ล้านคน เข้าร่วมเรียนรู้การผลิตเหล็กกล้า ในโครงการถลุงเหล็กขนาดเล็ก และ
4. เคลื่อนย้ายชาวนากว่า 20 ล้านคนเข้าไปในเขตเมือง เพื่อเป็นฐานแรงงาน

สิ่งที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนและประเทศจีนเร่งดำเนินการนี้ ยิ่งเกิดเป็นรูปธรรมชัดขึ้นอีกเป็นลำดับ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาอุตสาหกรรมพร้อมๆกับการแปรรูปเกษตรกรรมให้เป็นสังคมนิยมนั้น เป็นเป้าหมายที่จีนต้องการ ในช่วงหลังเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1958 เป็นต้นมา หลังจากที่สมัชชา

พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ประกาศที่จะมุ่ง “เป้าหมายทั่วไป” หรือ General Line ขึ้นอย่างชัดเจนแล้ว โครงการก้าวกระโดดระยะที่ 2 ของจีนได้เริ่มต้นขึ้นในเวลาต่อมาไม่นานนัก

ในระยะตั้งแต่ปีค.ศ.1958 จนถึง 1 ปีถัดมา หลังจากที่จีนพยายามดำเนินการตามโครงการก้าวกระโดดตลอดมานั้น ภายในพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็มีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงตลอดมาจากตัวเลขสถิติการผลิตโดยรวมระหว่างปี 1958-1957 นั้นพบว่า เพิ่มขึ้นจากเดิมน้อยมาก และตัวเลขที่คณะกรรมการกลางของพรรคฯ ประกาศออกมาว่า ผลผลิตธัญพืชเพิ่มขึ้นเป็น 375 ล้านตันนั้น เป็นตัวเลขเกินจริง ซึ่งเกินจากที่เป็นจริงถึง 175 ล้านตัน และการพบข้าวเทีจจริงดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจอย่างรุนแรงในภาคชนบท ซึ่งกระทบกระเทือนต่อนโยบายก้าวกระโดดอย่างมาก ไม่น้อยไปกว่าเหตุการณ์ความล้มเหลวในการปันส่วนอาหารให้แก่คนในเมือง ภาวะทุพภิกขภัยที่คุกคามชาวชนบทของจีน ที่ส่งผลให้ประชาชนอดอยากล้มตายมากกว่า 20 ล้านคน

การปรับตัวต่อสถานการณ์ที่รุนแรงของจีน ได้เกิดขึ้นเป็นลำดับ หลังจากทีนโยบายก้าวกระโดดล้มเหลว รัฐบาลจีนได้แก้ไขความผิดพลาดในกรณีนี้เป็นระยะ ตั้งแต่การปรับแผนการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจให้ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ การกระจายอำนาจการตัดสินใจที่หน่วยการผลิตระดับย่อยที่สุด โดยกลับไปใช้ที่มการผลิตตามโครงสร้างเดิม และที่มการผลิตนี้เองที่จีนได้เริ่มนำมาใช้ตั้งแต่เดือนมีนาคม ปี1961 ขณะเดียวกันยังมีการผลักดันให้เกิด “แปลงที่ดินส่วนบุคคลและตลาดเสรี” อันเป็นแนวทางใหม่ให้เกิดขึ้น บางครั้งยังพบว่าได้มีการสนับสนุนให้กำลังการผลิตบางอย่างอยู่ในความรับผิดชอบของวิสาหกิจเอกชนก็มี

เศรษฐกิจโดยรวมของจีน เริ่มฟื้นตัวดีขึ้นในช่วงปี ค.ศ.1962 หลังจากมีการปรับนโยบายการพัฒนาให้เหมาะสมมากขึ้น หลังปี 1962-1967 นี้เป็นช่วงที่จีนเน้นนโยบายการพัฒนารูปแบบใหม่ โดยใช้แนวทาง “ทำเกษตรกรรมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง และใช้อุตสาหกรรมเป็นปัจจัยรูกุยทาง” และด้วยแนวทางนี้เอง ในระยะดังกล่าว จีนจึงเป็นประเทศที่สามารถพัฒนาเครื่องจักร เครื่องกล และเคมีภัณฑ์ทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้รวดเร็วมาก กล่าวคือ จากปี 1964-1967 ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 6 ต่อปี ปริมาณธัญพืชต่อหัวของประชากรเพิ่มจาก 220 กิโลกรัม ในปี1960 เพิ่มเป็นเกือบ 300 กิโลกรัม รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชากร เพิ่มจาก 190 เหรียญสหรัฐ ในปี1957 เป็น 220 เหรียญสหรัฐ ในปี1965

หลังจากปี 1965 จนถึงประมาณปลายปี1975 จีนอยู่ในช่วงของการปฏิวัติวัฒนธรรม และจากผลของการปฏิวัติวัฒนธรรมนี้ ส่งผลให้จีนต้องพบกับความชะงักงันทางเศรษฐกิจมากพอสมควร แต่เมื่อถึงเดือนมกราคม ค.ศ.1975 “เติ้งเสี่ยวผิง” ผู้ได้รับหน้าที่สำคัญต่อจากเหมาเจ๋อตุงหลายประการ ก็ได้เริ่มต้นวางนโยบายสำคัญคือ “นโยบายสี่ทันสมัย” ให้แก่จีน ซึ่งนโยบายนี้ถูกนำ

มาใช้ในภายหลัง สารสำคัญของนโยบายสี่ทันสมัยดังกล่าวมีดังต่อไปนี้คือ “ภายในก่อนสิ้นศตวรรษที่ 20 จีนจะต้องสร้างความทันสมัยในด้านต่างๆ ได้แก่ (1) ด้านเกษตรกรรม (2) ด้านอุตสาหกรรม (3) ด้านการป้องกันประเทศ และ (4) ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้จีนเป็นประเทศแนวหน้าของโลก

ในระยะเวลาเดียวกันกับที่จีนได้เปลี่ยนแปลงแนวทางในการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วนี้ สถานการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นสถานการณ์ของชนชั้นผู้นำและสถานการณ์ทางสังคมของจีน ก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วย ในช่วงหลังจากการถ่ายโอนอำนาจจากเหมาเจ๋อตุงเกิดขึ้นได้ไม่นาน ทั้งผู้นำเหมาเองและนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลเอง ก็ได้ถึงแก่อสัญกรรมในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ประกอบกับความยุ่งยากภายในของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และการช่วงชิงอำนาจระหว่างกันก็ดำเนินไปอย่างรุนแรงด้วยเช่นกัน

หลังการอสัญกรรมของเหมาเจ๋อตุงและโจวเอินไหล ในช่วงปี 1976-1978 แล้ว จีนได้เริ่มการปฏิรูปครั้งใหญ่ขึ้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมาย เช่น การเริ่มนโยบายเปิดประเทศเพื่อรับเอาทุนจากต่างชาติ การเริ่มนโยบายเปิดพื้นที่ทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดเงื่อนไขการลงทุนที่แน่นอน เป็นต้น แนวทางดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า จีนได้ก้าวสู่การปฏิรูปทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังแล้ว นับตั้งแต่ปี 1979 เป็นต้นมา

พื้นที่ทางเศรษฐกิจที่จีนเริ่มนำมาใช้นั้น พบว่าเป็นการวางแผนจากส่วนกลางเป็นหลัก แบ่งออกได้เป็น 8 พื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะพิเศษทางภูมิศาสตร์ดังต่อไปนี้คือ

1. เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ)

ตั้งขึ้นเพื่อรองรับการลงทุนของต่างชาติด้วยเงื่อนไขพิเศษ เช่น ระบบการบริหารแบบทุนนิยม อัตราค่าจ้าง การยกเว้นภาษีบางประเภท การสร้างระบบสาธารณูปโภคที่สะดวกเพื่อรองรับการผลิต ถนนหนทาง โทรคมนาคม และพลังงานไฟฟ้า ซึ่งในปี 1999 เขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้ว 6 เขต คือ เขตจูไห่, เขตเซินเจิ้น, เขตช่านไห่หรือฮั่วเถา ทั้งสามเขตแรกนี้อยู่ในพื้นที่เขตมณฑลกวางตุ้ง เขตเศรษฐกิจพิเศษเซี่ยเหมิน อยู่ในมณฑลฝูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) ไห่หนาน หรือเกาะไหหลำ และเขตเศรษฐกิจพิเศษผู้ตง ตั้งอยู่ในมณฑลชางไห่ (เซียงไฮ้)

2. เมืองเปิดตามแนวชายฝั่ง (Open Coastal Cities)

เมืองเปิดตามแนวชายฝั่ง เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลด้านทิศตะวันออกของจีน เป็นเมืองที่มีความเป็นมาของประวัติศาสตร์ และมีพื้นฐานของความเป็นเมืองมากกว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษ กล่าวคือ เขตเศรษฐกิจจะถูกจัดตั้งขึ้นมาจากการเป็นพื้นที่ว่างเปล่า แล้วเริ่มต้นธุรกรรมต่างๆขึ้นมาใหม่ แต่พื้นที่เมืองเปิดตามแนวชายฝั่ง จะมีโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถปรับปรุงให้สามารถประกอบการได้ทันที ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ทั้งสิ้น 14 เมือง ได้แก่ ด้าเหลียน, ฉินหวงเต่า, เทียนจิน, เอียนไถ, ซิงเต่า, เหลียนหนุนก่าง, หนานทง, ซ่างไฮ่หรือเซียงไฮ้, หนิงโป, ฝูโจวหรือฮกเกี้ยน, กว่างโจวหรือกวางเจา, จ้านเจียง และเป่ย์ไห่

3. เศรษฐกิจเปิดดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ (Economic Open Delta)

บริเวณดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่มีสภาพเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ อันมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีประชากรอยู่อาศัย และมีความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจค่อนข้างคึกคัก ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้มีการเปิดตัวขึ้นเป็น 3 แห่งได้แก่ ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำฉางเจียง ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำจูเจียง ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจเปิดจากส่วนกลาง และดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำหมินเจียง เป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สาม

4. เศรษฐกิจเปิดตามแนวชายฝั่ง (Economic Open Delta Along the Coast)

เป็นพื้นที่ที่ทอดยาวตลอดแนวชายฝั่งตะวันออกของจีน ซึ่งได้กำหนดจุดต่างๆ ระหว่างแนวชายฝั่งดังกล่าวเป็นระยะๆ และจุดที่ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางในแต่ละช่วงตลอดแนวชายฝั่งนั้น จะขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นจริงทางภูมิศาสตร์ จากข้อกำหนดข้างต้น พื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางในแต่ละช่วงของแนวชายฝั่งนั้น จึงได้แก่ ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแยงซีเกียง, ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำจูเจียง, สามเหลี่ยมเซี่ยเหมิน-จางโจว-ฉวนโจว ทางตอนใต้ของมณฑลฝูเจี้ยน, คาบสมุทรซานตง, คาบสมุทรเหลียวตง, อ่าวป๋อไห่ และอ่าวเป่ย์ไห่

5. เขตพัฒนาเศรษฐกิจขนาดเล็ก (Mini-Economic Development Zone)

เป็นเขตที่รัฐบาลกำหนดขึ้นให้เมืองน้อยใหญ่ต่างๆ ที่กระจายอยู่ทุกมณฑลประมาณ 700 เมือง เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจขนาดเล็ก โดยเปิดโอกาสให้กับผู้รับผิดชอบสูงสุดของแต่ละเมือง มีอำนาจในการพิจารณาตัดสินใจไปตามแต่กรณี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และอยู่ภายใต้เงื่อนไขพิเศษที่ส่วนกลางกำหนดมาให้

6. นครของมณฑลและเขตปกครองตนเองตามแนวชายแดน (The Capitals of the Provinces and the Autonomous Regions along the Border)

7. บางจังหวัดและเมืองตามแนวชายแดน (Some Cities and Towns along the Border)

8. แนวแม่น้ำฉางเจียง (Along the Changjiang)

แนวแม่น้ำฉางเจียงเป็นแม่น้ำที่ยาวที่สุดของจีน โดยมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 6,300 กิโลเมตร แม่น้ำสายนี้ได้ไหลผ่านมณฑล นคร และเขตปกครองตนเองถึง 10 แห่งอันได้แก่ เขตปกครองตนเองชิงไห่, ทิเบต, หยุนหนาน (ยูนนาน), ซื่อชวน (เสฉวน), หูเป่ย์, หูหนาน, เจียงซี, อันฮุย, เจียงซู และเซียงไฮ้

ความเคลื่อนไหวของจีนในการมุ่งเน้นให้ประเทศของตน มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นั้น ได้เริ่มต้นจากพื้นที่เศรษฐกิจทั้ง 8 แห่งนี้เอง อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่เศรษฐกิจทั้งหมดนี้เป็นรากฐานอันสำคัญของยุทธศาสตร์การปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนนั่นเอง และสิ่งที่ปรากฏชัดอีกประการหนึ่งก็คือ จีนได้พยายามหาหนทางอยู่ตลอดเวลา ที่จะขยายขอบเขตพื้นที่หลักนี้ออกไปอยู่เสมอ ซึ่งในปี 1999 จีนได้ขยายขอบเขตของพื้นที่เพิ่มอีก 2 เขตใหญ่ๆคือ

(1) เขตพัฒนาหยางผู่

(2) พื้นที่การค้าเสรี หรือเขตเศรษฐกิจจำเพาะ มีอยู่ด้วยกัน 13 แห่งคือ พื้นที่การค้าเสรีว่ายกาเฉียว, ท่าเทียนสิน, ต้าเหลียน, ซาเถาเจียว, ฝูเถียน, กวางโจว, จางเจียงก่าง, ไหโซ่ว, ซิงต่าว, หนิงไป, ฝูโจว, เซียงหยู และซ่านโถว (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2542: 168)

การดำเนินการของรัฐบาลจีน ในการปรับตัวให้ประเทศมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจนั้น แม้ว่าจะดูเหมือนจีนมีพัฒนาการที่ดี และประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว จีนเองก็ยังคงต้องประสบกับอุปสรรคบางประการอยู่ด้วย ซึ่งอาจมาจากอุปสรรคทางการเมืองภายในบ้าง จากปัญหาของมิติทางวัฒนธรรมภายในบ้าง หรืออาจเป็นปัญหาด้านการพัฒนาเทคโนโลยีบ้าง ขึ้นอยู่กับพื้นที่และความพร้อมที่อาจมีไม่เท่ากัน ทั้งนี้นับตั้งแต่ที่จีนได้เริ่มต้นปฏิรูปเศรษฐกิจเมื่อปี 1979-1989 อย่างจริงจังแล้ว จีนก็แสดงให้เห็นว่าได้ให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวอย่างน้อยชัดเจน อย่างน้อยที่สุด เมื่อจีนจะต้องเปิดประเทศยอมรับให้แนวคิดแบบทุนนิยมเสรีได้เข้ามามีบทบาทในการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศในระยะหลัง

ความเคลื่อนไหวประการแรกของจีน ในการปฏิรูปเศรษฐกิจเชิงปฏิบัติการนั้นคือ การที่จีนได้เริ่มจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่เศรษฐกิจ ตรงบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกไว้เป็นลำดับแรก

โดยจีนเลือกที่จะให้ข้อมูลและเปิดพื้นที่ดังกล่าวทั้งหมดให้นานาประเทศได้รับรู้ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับสภาพการเมืองภายในของจีน ที่เริ่มลดความเป็นสังคมนิยมของตนลงแล้ว อย่างน้อยก็ในระดับหนึ่ง

ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับการปรับปรุงตนเองในด้านต่างๆ จีนต้องพยายามปรับตัวเพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจให้มากขึ้น และยังจำเป็นต้องเปิดรับความรู้ทางเทคโนโลยีจากชาติตะวันตกไปพร้อมกันด้วย เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของจีนยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้แล้ว การปฏิรูปจีนให้สำเร็จ ก็คงจะไม่เกิดขึ้นเลย และด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จีนจึงพยายามอย่างเต็มที่ที่จะรับความรู้ทางเทคโนโลยีจากภายนอกมากขึ้น โดยที่ความเคลื่อนไหวดังกล่าวเริ่มเกิดขึ้นอย่างชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่ปี 1979 และในปี 1995 ก็เป็นปีที่จีนตัดสินใจที่จะจูงใจนักลงทุนต่างชาติ เพื่อเหตุผลดังกล่าวพร้อมกับเหตุผลด้านการขอให้ให้นักลงทุนต่างชาตินั้น เข้ามาร่วมสนับสนุนด้านการเงินด้วย (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2542: 180)

หากจะพิจารณากันอย่างชัดเจนแล้วควรจะถือว่า การปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีน ที่ตั้งต้นมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1979 นั้น เป็นการดำเนินการที่เป็นไปตามแผนและขั้นตอนที่วางไว้พอสมควร กล่าวคือ นอกจากจีนจะพยายามปรับตัวเองทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม แนวความคิด และการพยายามเพิ่มศักยภาพทางเทคโนโลยีแล้ว ในแง่ของนโยบายก็ยังพบว่า จีนมีความเคลื่อนไหวมาโดยตลอดเช่นเดียวกัน ซึ่งนโยบายสำคัญๆ ที่จีนใช้เป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นก็คือ

1. การให้ความสำคัญกับการปฏิรูปในพื้นที่ตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันออกอย่างรวดเร็ว
2. การจัดวางพื้นที่เศรษฐกิจอย่างครอบคลุม และเน้นความเสมอภาคในการกระจายโอกาส
3. จีนมุ่งให้ความสำคัญกับพื้นที่เศรษฐกิจในภาคกลางและภาคตะวันตก ตามแผนพัฒนาฉบับที่ 9 ระยะเวลา 5 ปี (ค.ศ.1996-2000)

แต่อย่างไรก็ตามแนวนโยบายทั้ง 3 ข้อดังกล่าวนี้ ก็ยังประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในพรรคคอมมิวนิสต์เรื่อยมา แม้ในปี 1997 อันเป็นที่ตั้งเสี้ยวผิง ผู้นำสูงสุดของจีนเสียชีวิตแล้ว ปัญหาความขัดแย้งเชิงนโยบายนี้ก็ยังคงมีอยู่ และเป็นสิ่งที่ผู้นำยุคหลังๆ ของจีนต้องดำเนินการแก้ไขต่อไปให้ได้

สิ่งที่เป็นปัญหาหลักที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนี้มีอยู่ 2 ประการคือ เป็นนโยบายที่ทำให้ผู้เสียประโยชน์ประการหนึ่ง และทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวางที่สุดอีกประการหนึ่ง ซึ่งในกรณีเหตุการณ์การทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นนั้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นอีกในคณะผู้บริหารของรัฐบาล และทำให้ประชาชนจีนส่วนใหญ่ต่างรู้สึกไม่เชื่อมั่นต่อนโยบายการปฏิรูปประเทศ และการปฏิรูปเศรษฐกิจ ที่รัฐพยายามประกาศออกใช้เรื่อยมาด้วย

ดังนั้นภาพของการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนที่ผ่านมา การพยายามอาศัยบทบาทของพื้นที่เศรษฐกิจในการขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ การปรับทำทัชของรัฐบาลให้ยอมรับต่อลัทธิใหม่ที่จีนเคยคัดค้าน การปรับตัวในด้านวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยีนั้น นับเป็นภาพที่สามารถสะท้อนถึงทิศทางและนโยบายของจีนได้เป็นอย่างดี อาจกล่าวได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 1979 นั้น จีนมีความมุ่งมั่นต่อการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศมากพอควร แม้ว่าจะมีความขัดแย้งติดตามมาในระหว่างที่จีนดำเนินนโยบายเหล่านี้ก็ตาม

ในระหว่างการดำเนินนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนนั้น นอกจากจะต้องพบกับปัญหาความขัดแย้งภายในรัฐบาล และภายในประเทศมาโดยตลอดแล้ว เมื่อถึงปี 1997 ทั่วภูมิภาคเอเชียได้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจการเงินขึ้น และจีนเองก็ได้รับผลกระทบจากปัญหานี้ด้วย ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้ จีนยังคงสามารถประคองตนเองในด้านเงินทุนและเศรษฐกิจมาโดยตลอด

ก่อนการเกิดวิกฤตเอเชียประมาณ 10-12 ปี มีการจัดประชุมพลาซาแอกคอร์ดขึ้น เมื่อการประชุมเสร็จสิ้นลง สมาชิกกลุ่มประเทศ "G5" อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, เยอรมนี, และญี่ปุ่น ต่างมีค่าเงินสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวของเศรษฐกิจในภูมิภาคทั้งประเทศทุนนิยมเดิมและประเทศสังคมนิยมที่หันมาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด มีการขยายตัวของ GDP อย่างมาก (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 109)

สำหรับประเทศจีนเอง หลังจากการประชุมพลาซาแอกคอร์ดในปี 1985 ได้ปรากฏว่า มีการเคลื่อนไหวของเงินทุนจากต่างประเทศเข้าสู่จีนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้จีนเป็นที่รู้จักของต่างประเทศมากขึ้น และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงแรกๆที่จีนเปิดกว้างทางเศรษฐกิจต่อต่างประเทศ หลังปี 1979 เป็นต้นมา เงินทุนจากต่างประเทศส่วนมากอยู่ในรูปของเงินกู้ ขณะที่เงินลงทุนโดยตรง (FDI) ยังมีสัดส่วนที่น้อยกว่า แต่หลังการประชุมพลาซาแอกคอร์ดเป็นต้นมา สัดส่วนของ FDI ก็ได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเงินกู้ จนถึงปี 1995 เงินทุนต่างประเทศมูลค่ารวม 54,804 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ที่ไหลเข้าสู่จีนนั้น 76.14% เป็น FDI ขณะที่เงินกู้มีสัดส่วนเหลือเพียง 23.12% เท่านั้น

นับตั้งแต่การเปิดประตูเศรษฐกิจของประเทศในปี 1979 เป็นต้นมา เงินทุนต่างประเทศสะสมจนถึงปี 1996 มีมูลค่ารวม 283,940 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยที่ 62% เป็น FDI

การไหลเข้าของเงินทุนต่างชาติซึ่งเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดนั้น นอกจากจะมีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายเศรษฐกิจภายในจีนเองแล้ว ยังมีสาเหตุสำคัญจากปัจจัยภายนอก นั่นก็คือสภาวะพลวัตเศรษฐกิจโลก ซึ่งตามมาหลังเหตุการณ์พลาซาแอนด์คอร์ด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนในกลุ่มประเทศ G.7 ซึ่งส่งผลให้ประเทศที่มีค่าเงินสูงจำเป็นต้องหาทางย้ายและขยายฐานการผลิตสู่ต่างประเทศ ซึ่งรวมทั้งการเข้าสู่จีน แม้แต่ในช่วงที่จีนเกิดเหตุการณ์ไม่สงบ “เทียนอันเหมิน” ในช่วงปี 1989 หรือหลังจากนั้น การไหลเข้าของเงินทุนต่างประเทศก็ยังคงอยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ในปี 1989 เงินทุนต่างประเทศที่ไหลเข้าจีนอยู่ที่ 10,059 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งต่ำกว่าปี 1988 เพียงเล็กน้อย แต่พอถึงปี 1990 การไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศก็เพิ่มสูงขึ้นเป็น 10,289 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังจากนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี 1992 เป็นต้นมา ซึ่งการไหลเข้าของเงินทุนต่างประเทศในจีนได้เกิดขึ้นชนิดก้าวกระโดด กล่าวคือในปี 1993 การไหลเข้าของเงินทุนจากต่างชาติได้เพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าตัว จากปี 1992 จนสูงถึง 54,804 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1996 อันเป็นปีก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาสถานการณ์โดยทั่วไปแล้ว จะพบว่าการที่เงินทุนจากต่างประเทศมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นก่อนเกิดวิกฤตเอเชียปี 1997 นั้น เกิดจากสาเหตุ 2 ประการคือ (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 117)

1. การเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจภายในจีนเอง เช่น การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การปรับเปลี่ยนนโยบายภายในประเทศ ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศคือ การปรับเปลี่ยนนโยบายและมาตรการทางการเงินในต้นปี 1994 คือ การยกเลิกเงินตราสองระบบภายในประเทศให้กลายเป็นเงินตราระบบเดียว โดยไม่มีเงินหยวนที่แยกแหว่งที่ให้ชาวต่างประเทศที่เข้าสู่จีนใช้ ที่รู้จักกันในนาม “หยวนนอก” และที่ให้ประชาชนจีนใช้เองที่รู้จักกันในนาม “หยวนใน” นอกจากนี้จีนยังได้ลดค่าเงินหยวนเมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐฯ ค่อนข้างมาก คือลดจาก 5.8 หยวนต่อดอลลาร์ในปี 1993 เป็น 8.45 หยวนต่อดอลลาร์ในปี 1994 อันเป็นการลดลงถึงกว่า 30%

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในระดับโลก หลังปี 1992 ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงรัฐบาลภายใต้การนำของพรรครีพับลิกัน เป็นพรรคเดโมแครต โดยมีบิล คลินตัน เป็นประธานาธิบดี

ของสหรัฐฯ นั้น ธนาคารกลางของสหรัฐฯ ได้ดำรงนโยบายผ่อนคลายทางการเงิน โดยใช้อัตราดอกเบี้ยในระดับต่ำเพื่อกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งมีแนวโน้มถดถอยลงในช่วงก่อนปี 1992

จำนวนเงินที่ไหลเข้าสู่จีนนั้น ได้เริ่มไหลเข้าตั้งแต่ปี 1992 โดยมีอยู่หลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นเงินกู้และเงินลงทุนโดยตรง สำหรับเงินลงทุนโดยตรงที่เข้าสู่จีนนั้นมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยมา คือเพิ่มจาก 11,007 ล้านดอลลาร์ ในปี 1992 มาเป็น 41,726 ล้านดอลลาร์ ในปี 1996 ส่วนเงินกู้ต่างประเทศจากรัฐบาลต่างชาติ และจากเงินกู้ขององค์กรต่างประเทศที่เข้ามาในจีน มีอัตราส่วนที่ลดลงคือลดจาก 40% ของเงินกู้ต่างประเทศรวม เหลือเพียงประมาณ 11% ในปี 1995 (Jiping, 1998 อ้างถึงใน สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 116) ซึ่งเงินกู้ส่วนใหญ่ จีนได้นำไปใช้ในกิจการต่างๆ เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน ด้านการคมนาคมขนส่ง การพลังงาน และการพัฒนาเทคนิคการประกอบการ ของวิสาหกิจขนาดใหญ่และขนาดกลาง

การเปิดกว้างต่อเงินทุนจากต่างประเทศของจีน ได้ส่งผลให้ทุนต่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน ตัวอย่างเช่น ในปี 1995 การผลิตในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดของจีนเป็นกิจการของต่างประเทศ คิดเป็นสัดส่วน 14.5% ในด้านการส่งออกนั้น มูลค่าการส่งออกที่มาจากการลงทุนของต่างประเทศมีระดับสูงถึง 41% ของมูลค่าการส่งออกรวมของจีนในปี 1996

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศมาก แต่จีนก็ไม่มีปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ทั้งนี้เป็นเพราะตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา การส่งออกของจีนได้ขยายตัวขึ้นมาก ส่งผลให้จีนเกินดุลทั้งบัญชีทุน และบัญชีเดินสะพัด และทุนสำรองระหว่างประเทศของจีนได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนมีระดับสูงถึง 154,300 ล้านดอลลาร์ ในต้นปี 2000 ภาวะการณ์ข้างต้น ได้ส่งผลให้การบริการเศรษฐกิจระหว่างประเทศของจีนมีประสิทธิภาพขึ้น ตัวอย่างเช่น ไม่ถูกคุกคามจากปัญหาการไหลออกของเงินทุนอย่างฉับพลัน จนนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเหมือนเช่นประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงในช่วงกลางปี 1997 เป็นต้นมา

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าจีนได้พึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นมาก และเงินทุนต่างประเทศดังกล่าวก็มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ แต่จีนก็ยังสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ จากการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศดังกล่าวอย่างค่อนข้างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลต่างๆ ดังนี้ (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 119)

1. เงินทุนต่างประเทศส่วนใหญ่ของจีน เป็นการลงทุนโดยตรง ไม่ใช่เงินทุนระยะสั้นที่มุ่งเน้นการลงทุนในตลาดเงินและตลาดทุนเช่นประเทศอื่นๆ ในละตินอเมริกา และในเอเชียตะวันออกเฉียง

ที่ต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤตการณ์ ทั้งนี้การลงทุนโดยตรงได้นำไปสู่การขยายตัวของผลิตภาพภายในประเทศ และนำไปสู่การขยายตัวของการส่งออก

2. ส่วนใหญ่ของการลงทุนทางตรง อยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์เช่น เครื่องจักร วัตถุดิบ ชิ้นส่วนอุปกรณ์ ฯลฯ ทำให้ลดแรงกดดันต่อการกักปัญหาเงินเฟ้อภายในประเทศ เพราะเงินทุนนำเข้า ไม่ได้ไปกระตุ้นอุปสงค์ส่วนเกินภายในประเทศ

3. จีนมีการควบคุมปริมาณเงินอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี 1993 เป็นต้นมา ทำให้สามารถควบคุมปัญหาเงินเฟ้อได้ในช่วงเวลาต่อมา มาตรการหนึ่งที่ใช้ในการควบคุมปริมาณเงิน ก็คือการควบคุมการปล่อยสินเชื่อภายในประเทศ

4. การควบคุมธุรกรรมทางการเงิน เช่น การซื้อขายเงินตราต่างประเทศ การซื้อขายหลักทรัพย์ ก็มีผลสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการเงิน คือตลาดเงินและตลาดทุน

ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเอเชีย นั้น จึงถือได้ว่าเป็นช่วงที่จีนมีการพัฒนาตนเองทางเศรษฐกิจและเปิดตัวเองสู่นานาชาติอย่างเต็มที่ การดำเนินการพัฒนาตนเองทางเศรษฐกิจดังที่จีนกระทำมานี้ ไม่เพียงแต่ในระดับมหภาคเท่านั้น ในการดำเนินการอย่างอื่นเช่น การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และการธนาคารนั้น จีนได้เริ่มให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาซื้อขายหุ้นในกระดาน B (B-Shares) ได้เป็นครั้งแรก และจนถึงปี 1995 นั้น มีธนาคารต่างชาติ 137 แห่งจากกว่า 30 ประเทศได้รับอนุญาตให้เปิดตลาดในจีน และ 519 สำนักงานได้รับอนุญาตให้เปิดสำนักงานตัวแทนได้ (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 120)

5. จีนยังคงควบคุมการเปิดเสรีบัญชีทุน คงเปิดเฉพาะบัญชีเดินสะพัด คืออนุญาตให้มีการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าและบริการระหว่างประเทศเท่านั้น และจีนคงต้องใช้เวลาปฏิรูป และปรับโครงสร้างภาคการเงินของตนด้วยระยะเวลาอีกยาวพอสมควร กว่าที่จะเปิดเสรีบัญชีทุนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาจากความเสี่ยงจากการเปิดบัญชีทุนของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกในช่วงก่อนหน้านี้ จนในที่สุดได้นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในช่วงกลางปี 1997 เป็นต้นมา

2.3 พัฒนาการทางเศรษฐกิจของจีนในช่วงหลังเกิดวิกฤตเอเชีย

กลางปี 1997 เป็นต้นมานั้น เป็นช่วงที่วิกฤตการณ์ทางการเงินได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางในเอเชียตะวันออก วิกฤตการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อภูมิภาคอื่นๆพอสมควร แต่สำหรับจีนนั้น

ถือว่าได้รับผลกระทบไม่มากนัก เศรษฐกิจโดยรวมของจีนเพียงแต่ชะลอตัวลง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ลดการบริโภค ปริมาณการส่งออกชะลอตัว เช่นเดียวกับการลงทุนจากต่างประเทศ

ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลจีนมีส่วนทำให้ชาวจีนลดอำนาจการซื้อลงด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลจีนได้ปรับเปลี่ยนวิธีการให้สวัสดิการต่างๆ เช่น การอุดหนุนเรื่องที่อยู่อาศัยและการรักษาโรค และการที่โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ในจีน ได้ขยายการผลิตเพิ่มขึ้นมากในช่วงที่ GDP ขยายตัวมากๆ ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชีย ส่งผลให้มีกำลังการผลิตส่วนเกินเหลืออยู่มาก เพราะทั้งการส่งออกและอุปสงค์ภายในประเทศลดต่ำลง จึงต้องระบายสินค้าออกสู่ตลาดด้วยราคาที่ลดต่ำลง

เพื่อผ่อนคลายปัญหาที่เกิดจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ ทางการเงินได้ดำเนินมาตรการหลายประการในการกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น การอุดหนุนการส่งออกโดยกรรมวิธีต่างๆ ตั้งแต่การลดภาษีการส่งออก การอุดหนุนการส่งออกโดยตรง การลดค่าสาธารณูปโภคต่างๆ ให้แก่อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออก ฯลฯ มีการคาดการณ์กันคร่าวๆว่า ทางการเงินที่เกี่ยวข้องของจีน ได้อุดหนุนการส่งออกโดยกรรมวิธีต่างๆ คิดเป็นมูลค่าถึง 17% ของมูลค่าการส่งออก

นอกจากนี้ ทางการเงินยังได้พยายามกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยวิธีการอื่นๆอีกหลายวิธี โดยเพิ่มการใช้จ่ายของภาครัฐในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเพิ่มการก่อสร้างในกิจการสาธารณูปโภคพื้นฐาน การตั้งงบประมาณแบบขาดดุลในปีงบประมาณ 2000 ทำให้เงินขาดดุลงบประมาณเพิ่มขึ้นเป็น 230,000 ล้านหยวน หรือประมาณ 2-3% ของ GDP

มาตรการแก้ไขปัญหาและการกระตุ้นเศรษฐกิจที่จีนนำมาใช้อีกนั้น ได้แก่ การให้ภาคเอกชนดำเนินการด้านธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เพื่อกระตุ้นความต้องการที่อยู่อาศัยของประชาชนให้สูงขึ้น ส่งเสริมการใช้จ่ายสินค้าภายในให้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่ออุปสงค์การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมโดยตรง แต่ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่รัฐบาลจีนไม่ได้ปรับเปลี่ยนเลยก็ได้แก่ ค่าเงินหยวนของจีนเอง ซึ่งปรากฏว่าในช่วงเวลาดังกล่าว จีนยังคงเทียบค่าเงินหยวนกับเงินดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งการไม่ปรับเปลี่ยนค่าเงินหยวนของจีน นำมาสู่คุณประโยชน์หลายประการคือ (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 123)

ประการแรก ช่วยกอบกู้ปัญหาวิกฤตทางการเงินในเอเชียตะวันออกได้ง่ายขึ้น เพราะถ้าจีนตัดสินใจลดค่าเงินหยวนในช่วงวิกฤตข้างต้น โอกาสที่ประเทศในเอเชียตะวันออกจะเกิดวิกฤตซ้ำ ก็เป็นไปได้มากขึ้น เพราะค่าเงินของประเทศเหล่านั้น จะหวนกลับไปสู่เสถียรภาพได้ยากขึ้น

ประการที่สอง การปรับเปลี่ยนค่าเงินหยวนอาจไม่ช่วยทางด้านการส่งออกของจีน เพราะค่าเงินของประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ อาจปล่อยให้ค่าเงินของตนลอยตัวไปในทางลดต่ำลงอีก เพื่อรักษาความสามารถทางการส่งออกของตนเอาไว้ ทำให้ประเทศต่างๆ ข้างต้นมีแนวโน้มที่จะลดค่าเงินแข่งกัน เพื่อสร้างความได้เปรียบในการส่งออกของตนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ระลอกใหม่ขึ้นได้

ประการที่สาม การปรับเปลี่ยนค่าเงินหยวนของจีน อาจส่งผลกระทบต่อค่าเงินดอลลาร์ฮ่องกง ซึ่งกำหนดค่าไว้คงที่กับค่าดอลลาร์สหรัฐ ตามระบบ "Currency Board" จนทำให้ไม่สามารถรักษาค่าเงินไว้ได้

จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่ที่จีนเริ่มปรับเปลี่ยนมาใช้นโยบายสีหันทันสมัย ของเติ้งเสี่ยวผิง ตั้งแต่ปี 1976 การเริ่มนโยบายปฏิรูปในจีนในปี 1979 จนถึงช่วงที่จีนต้องประสบกับภาวะผันผวนจากวิกฤตเอเชียนั้น จีนได้พยายามแสดงให้เห็นว่า จีนมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะพัฒนาประเทศโดยใช้การพัฒนาเศรษฐกิจ มาเป็นยุทธศาสตร์หลัก และได้พยายามดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวมาโดยตลอด แม้ในช่วงที่จีนเลือกที่จะเปิดประเทศ ชักชวนนักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาลงทุน ก็เป็นวิถีทางหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเช่นกัน และแม้ว่าจีนจะต้องผ่อนปรนนโยบายสังคมนิยมของตน ที่มีมาตั้งแต่สมัยปฏิวัติ จีนก็พร้อมที่จะดำเนินการ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่านโยบายสีหันทันสมัยของอดีตผู้นำเติ้งเสี่ยวผิง นั้นมีอิทธิพลต่อจีนมากด้วยเช่นกัน

เนื่องจากการเปิดตัวของจีนดังกล่าวมานี้ ได้ทำให้โลกโดยทั่วไปให้ความสนใจกับความเคลื่อนไหวต่างๆ ของจีนอย่างมาก และด้วยเหตุที่จีนเป็นประเทศใหญ่มีประชากรมาก การดำเนินการทางเศรษฐกิจของจีนนั้น จึงน่าจะส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ พอสมควร ด้วยความเชื่อดังกล่าว ทำให้นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ต่างๆ ให้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า "จีนคงจะได้เข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจการเมืองของโลกมากขึ้นอย่างแน่นอน...สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปจนถึงศตวรรษที่ 21 ก็คือ จีนจะทวีบทบาทของตนจนเห็นเด่นชัดขึ้นในระบบเศรษฐกิจการเมืองโลก..." และ "จีนจะกลายเป็นมหาอำนาจใหม่ในระบบเศรษฐกิจสี่ขั้วมหาอำนาจของระบบเศรษฐกิจการเมืองโลก โดยจะส่งผลกระทบต่อสามมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ที่เคยมีบทบาทในระบบมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของจีน ในระบบที่จีนเปิดตัวกับโลกมากขึ้น ย่อมจะส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ของโลกอย่างแน่นอน..." (สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์, 2543: 237)

เมื่อเริ่มแรกนั้น การปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ให้เพิ่มขึ้นได้เท่าตัวภายในทศวรรษที่ 80 และเพิ่มขึ้นเท่าตัวภายในทศวรรษที่ 90 ดังนั้นเมื่อถึงปลายศตวรรษที่ 20 หรือต้นศตวรรษที่ 21 ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของจีนจะเพิ่มขึ้นราวๆ 4 เท่าตัว เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเริ่มแรกของการปฏิรูปเศรษฐกิจจีน

แต่สิ่งที่เกิดขึ้นปรากฏว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนเกิดขึ้นรวดเร็วเกินที่คาดการณ์ไว้ กล่าวคือ เพิ่มขึ้น 1 เท่าตัวเมื่อปี 1994 และที่ควรจะขยายเพิ่มขึ้นอีก 1 เท่าตัวภายในต้นศตวรรษที่ 21 นี้ กลายเป็นการขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 8 เท่าตัว

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการปฏิรูปเศรษฐกิจจีน ที่ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี 1978 นั้นได้รับความสำเร็จอย่างมาก ทั้งนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการได้แก่ (Fan, 1993 อ้างถึงใน สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์, 2543: 235)

1. การปรับการใช้การจัดฟาร์มโดยเอกชน ภายใต้ระบบความรับผิดชอบของครัวเรือน
2. การกระตุ้นการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน
3. การปรับโครงสร้างของรัฐวิสาหกิจ
4. การสนับสนุนการค้ากับต่างประเทศ
5. การใช้นโยบายกระตุ้นให้มีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก
6. การบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่มณฑลและท้องถิ่น

เท่าที่ได้กล่าวมานี้ จึงสามารถสรุปได้ว่า การปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนนั้น เป็นกลยุทธ์หรือแนวทางหลักที่จีนได้ใช้ในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด โดยมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การปรับนโยบายทางเศรษฐกิจของชาติ การเปิดประเทศให้นักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศให้มากขึ้น ซึ่งโดยแนวทางนี้ทำให้จีนต้องเปิดความสัมพันธ์กับนานาประเทศ ทั้งในภูมิภาคเอเชียและนอกภูมิภาคให้มากกว่าเดิมหลายเท่า ในการดำเนินการเช่นนี้ แม้ว่าจีนจะต้องพบกับวิกฤตการณ์ทางการค้า การเงิน และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 1997 ที่ผ่านมา พร้อมกับหลายประเทศ แต่จีนก็ยังคงสามารถรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมไว้ได้ โดยไม่ได้รับผลกระทบใดๆมากนัก

2.4 ภาวะเงินฝืดในประเทศจีน

เศรษฐกิจจีนในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ประสบปัญหาการผลิตที่มากเกินไป จึงก่อให้เกิดภาวะเงินฝืด รากฐานของปัญหาการผลิตมากเกินไป เกิดจากเป้าหมายของรัฐบาล ที่ต้องการให้เศรษฐกิจพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่ประสบการณ์หลายปีที่ผ่านมาบอกว่า การพัฒนาที่เร็วเกินไป ไม่แน่ว่าประสิทธิภาพและสวัสดิการจะเพิ่มขึ้น และการผลิตปริมาณมาก ไม่แน่ว่าจะนำผลประโยชน์มากมายมาให้ การมุ่งแสวงหาปริมาณการผลิตและมูลค่าการผลิตที่ไร้ทิศทางนี้ ทำให้ GDP จำนวนมากส่วนหนึ่งเป็นสินค้าคงคลัง ดังเช่นปี 1997 GDP จำนวน 7 ล้านล้านกว่าหยวน คิดเป็นสินค้าคงคลังถึง 500 ล้านหยวน มูลค่าการผลิตจึงดูเหมือนจะเพิ่มมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มอย่างไร้ประสิทธิภาพ

ปลายปี 1999 คณะกรรมาธิการการค้าและเศรษฐกิจของประเทศจีน ได้กำหนดเป้าหมายจำกัดการผลิตของธุรกิจ เช่น ในปี 2000 มีการควบคุมปริมาณการผลิตถ่านหินให้ได้ต่ำกว่า 900 ล้านตัน เหล็กและวัสดุเหล็กต่ำกว่า 110 ล้านตัน ธุรกิจเหล็กและเหล็กกล้าให้ลดการผลิตอีก 10% ควบคุมปริมาณการผลิตฝ้ายจาก 3.83 ล้านตัน ให้ลดลง 6.3 แสนตัน ปริมาณน้ำตาลที่ผลิตได้ให้ลดเหลือ 7.5 ล้านตัน น้ำตาลเทียมให้ลดจาก 1.6 หมื่นตัน เหลือ 3 พันตัน อุตสาหกรรมสิ่งทอให้ควบคุมผลิตภัณฑ์ขนสัตว์จากที่มีอยู่ 4 ล้านกว่ากระสวย เหลือ 3.5 แสนกระสวย

2.4.1 วิกฤตการผลิต

เมื่อการผลิตมากเกินไป ทำให้เกิดการผลิตและการสนองความต้องการที่ไร้ประสิทธิภาพ สินค้าไม่ตรงกับความต้องการของตลาด จึงทำให้เกิดสินค้าคงคลังจำนวนมาก ผลที่ได้คือ การขาดทุนจากการประกอบการ

นอกจากนี้การผลิตและการพัฒนาที่เร็วเกินไป จะทำให้เกิดปัญหาคุณภาพสินค้าลดลง ตามการสำรวจของกรมควบคุมและตรวจสอบทางเทคโนโลยี พบว่า ตั้งแต่ปี 1985 ถึง 1990 ความเสียหายจากสินค้าไม่ดี (สินค้ามีตำหนิ สินค้าไม่ได้มาตรฐาน และสินค้าตีกลับ) ซึ่งอุตสาหกรรมจีนผลิตออกมา มีถึง 10-15% ของมูลค่าการผลิต ในช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ 90 นั้น ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้มาตรฐานลดลงจาก 80% ในปี 1991 เหลือ 70% ในปี 1994 และลดลงเป็น 65.9% ในปี 1995

ปัญหาเรื่องคุณภาพ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงได้ ยิ่งไปกว่านั้น ยังทำให้สิ่งแวดล้อมและชีวิตประจำวันของผู้คนเกิดวิกฤต รายงานการสุ่มตัวอย่างในการตรวจ

สอบคุณภาพสินค้าในไตรมาสที่ 4 ของปี 1999 พบว่า สินค้า 2,391 ชนิดของรัฐวิสาหกิจ 2,078 แห่ง ได้มาตรฐานเพียง 1,875 ชนิด คิดเป็น 78% จากทั้งหมด

2.4.2 ภาวะเงินฝืด ผลสืบเนื่องจากวิกฤตการผลิต

การผลิตมากเกินไปด้วยมาตรฐานการผลิตที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ทำให้เงินต้องเผชิญกับภาวะเงินฝืดติดต่อกันกว่า 4 ปี นับเริ่มจากปี 1997 มาตรฐานราคาสินค้าในปี 1999 ลดลงประมาณ 3% ดัชนีราคาสินค้าขายปลีกของสังคมลดลงติดต่อกันนาน 27 เดือน ดัชนีราคาวัตถุดิบการผลิตลดลงต่อเนื่อง 45 เดือน ผลประกอบการโดยเฉลี่ยของรัฐวิสาหกิจลดลง ความสามารถในการผลิตจำนวนมากหยุดชะงักอยู่กับที่ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในภาวะเงินฝืดสูงเป็นประวัติการณ์ ราคาสินค้าเกษตรกรรมลดลงอย่างเห็นได้ชัด ตามการสำรวจของหน่วยงานข่าวสารราคาของกระทรวงเกษตร 160 แห่ง พบว่าราคาธัญพืชปี 1999 ต่ำกว่าปีที่แล้วกว่า 11% ราคาเฉลี่ยลดลงไปเท่ากับมาตรฐานราคาปี 1994

จากการดำเนินนโยบายปรับราคาปี 1999 ราคาฝ่ายทุก 50 กิโลกรัม ต่ำกว่า 400 หยวน ถือว่าลดลงจากปีที่แล้ว 200 กว่าหยวน ราคาเมล็ดพืชน้ำมันทุก 50 กิโลกรัม ต่ำกว่า 110 หยวน (ลดลง 17%) ราคาผลไม้และผักสดโดยเฉลี่ยลดลงจากปีก่อน ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ เนื้อวัว เนื้อแกะ สุกร และไข่ มีราคาลดลงมาก ราคาสินค้าเกษตรที่ลดลง มีผลกระทบโดยตรงต่อรายได้ในชนบท เป็นสาเหตุที่ทำให้รายได้เกษตรกร 3-4 ปีนี้ไม่สูงขึ้น

2.4.3 ภาวะเงินฝืดทำให้การลงทุนหดตัว

ภาวะเงินฝืดไม่เพียงทำให้ประสิทธิภาพรัฐวิสาหกิจต่ำลง รายได้ประชาชนลดลง แต่ยังส่งผลให้เงินทุนของรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่หดตัว ไปพร้อมๆกับภาระหนี้ที่สูงขึ้น จากข้อมูลที่กระทรวงการคลังของจีนสำรวจรัฐวิสาหกิจ 4 หมื่นแห่งในปี 1999 พบว่ามีรัฐวิสาหกิจที่ขาดทุนในปี 1995-1998 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 33% เป็น 49% อัตรากำไรต่ำกว่าระดับดอกเบี้ยเงินกู้ธนาคาร อัตราผลตอบแทนจากเงินทุนลดลงเรื่อยๆ ความสามารถในการชำระหนี้ก็ต่ำลงทุกขณะ ทำให้ไม่มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนากิจการ

จากปี 1992-1999 อัตราเพิ่มขึ้นของมูลค่าการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรของจีนคิดเป็น 44.4%, 61.8%, 30.4%, 17.5%, 14.8%, 8.8%, 14.1% และ 7% ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าเงินมีการลงทุนเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำลง และเกิดกระแสการรักษามูลค่าสินทรัพย์ที่มีอยู่ นั่นคือ ประชาชนนิยมที่จะถือเงินสดมากขึ้น จนกระทั่งธนาคารลดดอกเบี้ยติดต่อกัน 7 ครั้ง กระแสการออมจึงลดความ

รุนแรงลงเล็กน้อย ในขณะที่ธนาคารประสบภาวะมีเงินแต่ปล่อยกู้ไม่ออก ในสถานการณ์เช่นนี้ ตลาดหลักทรัพย์จึงตกลอยอยู่ในที่นิ่งลำบาก

2.4.4 ภาวะเงินฝืดกับการว่างงาน

ผลกระทบต่อเนื่องจากภาวะเงินฝืด คือการจำกัดอุปสงค์ต่อการจ้างงาน ทำให้จำนวนคนว่างงานสูงขึ้น การผลิตที่มากเกินไปบีบให้เศรษฐกิจจีนเข้าสู่ยุคแสวงหาคุณภาพและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ซึ่งจะปรากฏในรูปแบบความเข้มงวดในการสรรหาบุคลากรที่มีคุณภาพ รัฐวิสาหกิจจึงจำเป็นต้องลดพนักงานที่มีคุณสมบัติไม่ได้มาตรฐาน

ตามรายงานระบุว่า ปี 1998 แม้ว่า GDP จะเพิ่มถึง 7% แต่การจ้างงานทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเพียง 3.57 ล้านคน นับเป็นอัตราการเพิ่มที่น้อยที่สุด นับตั้งแต่มีการปฏิรูปประเทศเป็นต้นมา ส่วนในปี 1999 คนที่ถูกรัฐบาลปลดออกจากงาน มีผู้ที่ยังหางานใหม่ไม่ได้ถึงกว่า 5.5 ล้านคน ที่ประชุมแรงงานและสวัสดิการสังคมแห่งชาติเปิดเผยว่า ตามที่มีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจในปี 2000 ปรากฏว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจทั่วประเทศที่ถูกปลดจากงาน ยังมีจำนวนสูงถึง 12 ล้านคน ซึ่งนอกจากผู้ที่ได้งานใหม่ไปแล้ว ยังมีผู้ที่ต้องพึ่งพาสวัสดิการขั้นพื้นฐานจากรัฐประมาณ 7 ล้านคน

เมื่อเป็นเช่นนี้ หากรวมกับผู้ที่ว่างงานในปีก่อนๆอีกกว่า 16 ล้านคน จำนวนคนว่างงานทั่วประเทศจะสูงถึง 21 ล้านคนในปลายปี 1999 และในปลายปี 2000 อาจสูงถึง 27 ล้านคน นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนแรงงานอุตสาหกรรมเกษตร 350 ล้านคน ยังมีแรงงานล้นอีก 150 ล้านคน แรงงานเหลือในเมืองเพิ่มขึ้นประมาณ 200 ล้านคน และที่แย่ไปกว่านั้นคือ คาดว่าปี 2000 จะมีพนักงานปลดเกษียณเพิ่มอีก 2 ล้านคน งบประมาณเงินสวัสดิการเพื่อคนชราที่ต้องจ่ายออกทั้งปี อาจสูงถึง 200,000 ล้านหยวน (ส่วนการตลาดและการลงทุนจีน ธนาคารกรุงเทพ จำกัด(มหาชน), 2543: 1-9)

2.5 เหตุผลที่จีนต้องการเป็นสมาชิก WTO

นับจากปี 1986 เป็นต้นมา จีนได้ใช้ความพยายามอย่างมากที่จะเข้าเป็นสมาชิก WTO ให้ได้ จนกระทั่งปี 1999 - 2000 ที่จีนได้บรรลุขั้นตอนที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขวางกั้นการได้สมาชิกภาพ WTO ของจีน นั่นก็คือความสามารถในการบรรลุข้อตกลงในการเจรจาระดับทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป โดยในกลางเดือนพฤศจิกายน 1999 จีนได้บรรลุข้อตกลงในการเจรจา ระดับทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกา ในระดับฝ่ายบริหาร และบรรลุข้อตกลงในระดับทวิภาคีกับสหภาพยุโรปในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม 2000 นอกจากนี้สภาองเกรสของสหรัฐอเมริกา ก็ได้อนุมัติ

สถานะการค้าตามปกติแบบถาวร (Permanent Normal Trade Relation : PNTR) แก่จีนไปเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2000 อันจะเป็นขั้นตอนสำคัญในการเอื้ออำนวยให้จีนเข้าเป็นสมาชิก WTO ต่อไป

ความพยายามสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO ของจีนมาจากเหตุผลที่ว่า จีนเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ มีมูลค่าการส่งออกสินค้าและบริการในระดับสูง และการค้าระหว่างประเทศของจีนก็ขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นจึงต้องการหลักประกันทางการค้าระหว่างประเทศ อันจะนำไปสู่การรักษาผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของจีน เปิดโอกาสให้จีนมีโอกาสเข้าสู่ตลาดของประเทศต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางขึ้น (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 30) ส่วนเหตุผลอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่

1. จากการศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์ระบุว่า ถ้าจีนสามารถเป็นสมาชิกของ WTO จะทำให้ GDP จีนขยายตัว 3% โดยการขยายตัวทุกๆ 1% ของ GDP จะทำให้จ้างงานเพิ่มขึ้น 4 ล้านคน ซึ่งก็หมายความว่าจีนจะมีโอกาสเพิ่มการจ้างงานถึง 12 ล้านคน แต่ขณะเดียวกันการเข้าเป็นสมาชิก WTO ก็ได้ส่งผลกระทบต่อจีนด้วย กล่าวคือจะมีชาวชนบทประมาณ 9.7 ล้านคน (ประมาณ 3.6% ของแรงงานรวมในชนบท) อพยพเข้าเมืองในช่วง 2-3 ปี หลังจากจีนได้สมาชิกภาพ ขณะที่อุตสาหกรรมของจีนจะต้องสูญเสียการจ้างงานประมาณ 1 ล้านตำแหน่ง โดยอุตสาหกรรมรถยนต์จะปลดแรงงานออก 498,000 คน (คิดเป็นร้อยละ 14.5 ของการจ้างงานรวมในอุตสาหกรรมดังกล่าว) ขณะที่อุตสาหกรรมเครื่องจักร จะปลดคนออก 582,000 คน (คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของการจ้างงานรวมในอุตสาหกรรมนี้) (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543: 32)

2. ส่งผลดีต่อสินค้าจีนที่จะแข่งขันกับประเทศต่างๆ และเป็นผลดีต่อการพัฒนาตลาดการค้า และปรับปรุงสภาวะการลงทุน เพราะจะมีทุนจากต่างชาติไหลเข้า ทั้งยังเป็นการยกระดับมาตรฐานการบริหารธุรกิจภาคต่างๆ ของจีนให้ดีขึ้นอีกด้วย โดยอุตสาหกรรมที่จะได้รับประโยชน์ คือ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เช่น สิ่งทอ, เสื้อผ้าสำเร็จรูป, รองเท้า, ของเด็กเล่น ฯลฯ

3. การเข้าเป็นสมาชิก WTO จะทำให้จีนมีสิทธิมีเสียงในเวทีการค้าโลก และสามารถร่วมกำหนดหลักการการค้าระหว่างประเทศสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้ จีนจะหลุดจากสภาพที่ต้องถูกประเทศอื่นกำหนดและตกเป็นฝ่ายรับในทางการค้า พร้อมกันนั้นผลประโยชน์อันชอบธรรมของจีนก็ได้รับการปกป้องด้วย และหากมีข้อขัดแย้งทางการค้า ก็สามารถนำเรื่องเข้าที่ประชุม WTO ได้ ไม่ต้องเจอกับมาตรการลงโทษที่ไม่เป็นธรรม

4. จีนจะส่งออกได้มากขึ้น เพราะในฐานะประเทศที่กำลังพัฒนา จีนได้รับการอนุเคราะห์ ยิ่งทางการค้าจากสมาชิก WTO กว่าร้อยประเทศ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา ทำให้จีนไม่ต้องประสบปัญหาเดียวกับสหรัฐฯ ในเรื่องการต่ออายุประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่งทางการค้าจากรัฐสภาสหรัฐฯทุกปีเช่นที่ผ่านมา อีกทั้งการแก้ไขข้อขัดแย้งแบบหลายฝ่ายภายใน WTO ทำให้จีนไม่ต้องเผชิญหน้ากับสหรัฐฯโดยตรงด้วย

5. จีนต้องพยายามเข้าเป็นสมาชิก WTO ก่อนได้วันให้ได้ เพราะจะส่งผลดีต่อกนโยบายจีนเดียวของประเทศจีน

2.6 การปฏิรูปและปรับโครงสร้างโดยทั่วไปเพื่อให้สอดคล้องกับ WTO

ในระหว่างที่จีนพยายามให้ได้สมาชิกภาพของ WTO นั้น ก็ได้พยายามปฏิรูปและปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของตน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเป็นสมาชิกขององค์การในระดับสากล รวมถึงการเตรียมตัวเองให้พร้อมต่อการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ดังนี้

1. ร่างกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ ให้มีความเป็นระบบ และชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ปรับปรุงระบบการจัดการในองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ และเพิ่มความเป็นอิสระและเสรีแก่องค์กรดังกล่าว ในการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับนำเข้าและส่งออก
3. หาทางขยายการส่งออก โดยเน้นการรักษาความสามารถทางการแข่งขัน
4. ปรับปรุงสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ เพื่อเกื้อหนุนการลงทุน
5. ส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าทั้งในระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคี และหาทางจัดปัญหาข้อกีดกันทางการค้า
6. ผ่อนคลายระบบบริหารตราต่างประเทศ โดยอนุญาตให้หน่วยงานของจีนและวิสาหกิจต่างๆถือเงินตราต่างประเทศมากขึ้น
7. กระจายอำนาจด้านการค้ากับต่างประเทศให้แก่กิจการในระดับมณฑล และหน่วยงานในกระทรวงต่างๆมากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงระบบการบริหารของหน่วยงานดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพขึ้น

8. ขยายขอบเขตของธุรกิจที่ร่วมมือกับต่างประเทศให้กว้างขวางขึ้น เช่น อนุญาตให้บริษัทร่วมทุนต่างชาติดำเนินกิจการค้าปลีก การค้าระหว่างประเทศ และการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ

9. ปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานทางการค้าต่างประเทศที่เรียกว่า สำนักงานเศรษฐกิจและการค้า

10. เร่งปรับระบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ เพื่อเอื้ออำนวยโอกาสให้จีนเป็นสมาชิกของ WTO ได้รวดเร็วขึ้น เช่น

10.1 ปรับระบบข้อมูลระเบียบการค้าระหว่างประเทศให้เป็นภาษาอังกฤษ

10.2 ลดขั้นตอนการนำเข้าและส่งออกให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วขึ้น

10.3 ลดจำนวนสินค้าภายใต้ระบบการขอใบอนุญาตนำเข้าลง

2.7 การเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย

เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 1998 รัฐบาลจีนภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีจูหรงจี ได้กำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาจีนภายใต้คำขวัญสั้นๆว่า “หนึ่งเชื่อมั่น สามกำหนดกรอบ และห้าปฏิรูป” (สำนักเจรจาการค้าทวิภาคี, 2543: 61-63) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.7.1 หนึ่งเชื่อมั่น (One Ensuring)

รัฐบาลจีนได้กำหนดอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจไว้ที่ 8% และอัตราเงินเฟ้อไม่เกิน 3% ในปี 1998 และตลอดปี 1998 จีนจะไม่ลดค่าเงินหยวน

วิธีการบรรลุถึงเป้าหมายข้างต้น ก็คือการกระตุ้นอุปสงค์ (Demand) ภายในประเทศ และการใช้นโยบายควบคุมเงินตราต่างประเทศในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เพื่อทำให้เงินเฟ้อลดลง นอกจากนี้ยังได้หาแนวทางใช้เงินสำรองระหว่างประเทศที่มีอยู่ มาลงทุนในกิจการสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกระตุ้นอุปสงค์ภายในประเทศตัวอย่างเช่น การสร้างถนน ทางรถไฟ ระบบชลประทาน รวมถึงตลอดถึง การพัฒนาความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์

2.7.2 สามกำหนดกรอบ (Three Putting in The Place) ประกอบด้วย

(1) การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ จะต้องปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีผลประกอบการขาดทุน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีระบบการจัด

การสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันยามที่จีนต้องเปิดตลาดเพิ่มมากขึ้น การปฏิรูประบบวิสาหกิจดังกล่าวจะต้องลุล่วงใน 3 ปี

(2) การปฏิรูประบบการเงินภายใน 3 ปี โดยเพิ่มประสิทธิภาพของธนาคารกลาง ให้มีความสามารถทางการกำกับและตรวจสอบมากยิ่งขึ้น และพัฒนาสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น

(3) การปฏิรูประบบราชการ โดยการยกเลิกและกระทรวงต่างๆ จากเดิมที่มี 40 กระทรวง ให้เหลือ 29 กระทรวง รวมตลอดถึงลดจำนวนข้าราชการลงประมาณครึ่งหนึ่งภายใน 3 ปี

2.7.3 ห้าปฏิรูป (Five Reforms) ประกอบด้วย

(1) ปฏิรูปตลาดทรัพย์สิน โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพขึ้น

(2) ปฏิรูประบบการเงินและการลงทุน โดยรัฐบาลกลางมีบทบาทมากขึ้น เพื่อให้ระบบการเงินและการลงทุนสอดคล้องกับอุปสงค์จริงภายในประเทศมากขึ้น

(3) ปฏิรูประบบที่อยู่อาศัย โดยการเปลี่ยนไปใช้ระบบธุรกิจและกลไกตลาดในการกำหนดอุปสงค์และอุปทานของที่อยู่อาศัยภายในประเทศ ด้วยการยกเลิกระบบการจัดสรรบ้านพักที่อยู่อาศัยโดยภาครัฐที่เคยดำเนินการมา

(4) ปฏิรูประบบการรักษาพยาบาล โดยการลดทอนสวัสดิการการรักษาพยาบาลที่ให้โดยภาครัฐบาลแล้วให้หน่วยธุรกิจเป็นผู้ดำเนินการแทนมากขึ้น

(5) ปฏิรูประบบการจัดการเก็บภาษีอากร โดยลดทอนการเก็บภาษีซ้ำซ้อนของหน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งสร้างภาระให้แก่ประชาชนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อแบ่งเบาภาระของประชาชน

การดำเนินการด้วยวิธีต่างๆ ข้างต้น จะทำให้ภาครัฐและหน่วยงานในสังกัดภาครัฐมีการปฏิรูปและปรับโครงสร้างตนเองให้มีประสิทธิภาพขึ้น สามารถรองรับกับการแข่งขันที่จะตามมาอีกมาก หลังจากจีนได้เป็นสมาชิก WTO

2.8 กระบวนการสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO ของจีน

ในการสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO (ของจีนและประเทศอื่นๆ) จะต้องมีการเจรจาทั้งในระดับสองฝ่ายและหลายฝ่าย (หรือในคณะทำงาน) ภายใต้กรอบการดำเนินงานของคณะทำงานว่าด้วยการเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งมีการจัดตั้งขึ้นเพื่อกำกับการเจรจาการเข้าเป็นสมาชิก WTO เป็นรายประเทศ ในกรณีของจีน WTO ได้ตั้ง Working Party on China's Accession to the WTO ขึ้น

-**การเจรจาสองฝ่ายกับสมาชิก WTO** เพื่อเปิดตลาดสินค้าและบริการของจีน (เป็นการเจรจาที่ประเทศสมาชิก WTO เป็นฝ่ายรับ โดยไม่ต้องแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ หรือเปิดตลาดเพิ่มเติมจากข้อผูกพันเดิมให้แก่จีนเป็นการตอบแทนพิเศษ) โดยผลการเจรจาจะสรุปไว้ในตารางข้อผูกพันและข้อลดหย่อน (Schedule of Concessions and Commitments) ซึ่งประกอบด้วย การเปิดตลาดด้านมาตรการภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี และเปิดตลาดบริการ ทั้งนี้ แม้ผลการเจรจาสองฝ่ายระหว่างจีนกับประเทศสมาชิก WTO ที่ขอเจรจา จะมีส่วนที่แตกต่างหรือลักลั่นกัน เช่น ระดับการลดอัตราภาษีนำเข้าสินค้ารายการเดียวกัน หรือระดับการขยายโควตานำเข้า หรือระดับการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในด้านที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร เป็นต้น แต่เนื่องจากต้องยึดหลักการไม่เลือกปฏิบัติ ประเทศสมาชิก WTO จึงมีสิทธิ์จะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเจรจาสองฝ่ายในภาพรวม อย่างทัดเทียมกัน

-**การเจรจาระดับหลายฝ่าย** ในเวทีการประชุมของคณะทำงาน จะสรุปไว้ในรายงานของคณะทำงาน และพิธีสารแนบท้าย (Report of the Working Party and the Protocol of Accession) ซึ่งจะเป็นกรอบข้อผูกพันทางกฎหมายที่จีนจะต้องดำเนินการปรับปรุงกฎระเบียบของตนให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของ WTO ในทุกๆ ด้าน

เมื่อจีนสามารถสรุปผลการเจรจาได้ทั้ง 2 ระดับแล้ว ก็จะรายงานผลต่อคณะมนตรีใหญ่ (General Council) เพื่อพิจารณาตัดสินการสมัครเข้าเป็นสมาชิกต่อไป ทั้งนี้หลักเกณฑ์การตัดสินคือ หลักฉันทามติ (ไม่มีประเทศสมาชิกใดคัดค้าน) แต่หากไม่มีฉันทามติ ก็อาจใช้วิธีการลงคะแนนเสียง ซึ่งประเทศผู้สมัครจะต้องได้คะแนนเสียง 2 ใน 3 ของประเทศผู้ออกเสียง โดยคะแนนเสียงที่ได้จะต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิก WTO ทั้งหมด

ในการสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO ของจีน ได้มีประเทศสมาชิกจำนวน 38 ประเทศแสดงความจำนงขอเจรจาสองฝ่ายกับจีน และ ณ สิ้นเดือนมีนาคม 2001 จีนสามารถสรุปผลการเจรจาสองฝ่ายกับสมาชิก WTO แล้ว จำนวน 37 ประเทศ (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2544) ประกอบด้วย สาธารณรัฐเช็ก ฮังการี อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ ซิลี แคนาดา เวเนซุเอลา คิวบา บราซิล ศรีลังกา

อูรุกวัย เปรู ไอร์แลนด์ นอร์เวย์ ฟิลิปปินส์ อินเดีย โคลัมเบีย อาร์เจนตินา สหรัฐฯ ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ ปากีสถาน สาธารณรัฐสโลวัก ออสเตรเลีย ตุรกี **ไทย** ลัตเวีย คอสตาริกา กัวเตมาลา เอกวาดอร์ สหภาพยุโรป มาเลเซีย โปแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ สาธารณรัฐคีกีส์ และปานามา ส่วนประเทศที่จีนยังไม่สรุปผลการเจรจาสองฝ่าย ได้แก่ ประเทศเม็กซิโก

2.9 สิทธิและหน้าที่ที่จีนจะต้องปฏิบัติภายใต้กรอบ WTO

1. จีนสามารถขยายตลาดสินค้าไปยังชาติสมาชิกอีก 135 ประเทศในฐานะ ชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์อย่างยิ่ง (MFN) โดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ ต่อไป ซึ่งที่ผ่านมาจีนตกอยู่ในสภาพที่ต่ออายุการได้สิทธิพิเศษดังกล่าวมาทุกปี (เฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐฯ)

2. สินค้าสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูปที่ส่งออกไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว จะได้รับอัตราภาษีที่เท่ากัน (Common Effective Preferential Tariff Scheme หรือ CEPT) แถมยังได้รับสิทธิพิเศษในฐานะ ประเทศที่กำลังพัฒนาด้วย

3. รัฐวิสาหกิจของจีน ซึ่งได้ชื่อว่าใหญ่โตมีจำนวนบุคลากรจำนวนมหาศาล ประสบปัญหาขาดทุนและมีการคอร์รัปชันจำนวนมากแฝงอยู่ แต่ต่อไปนี้รัฐวิสาหกิจของจีนจะต้องเจอคู่แข่ง และข้อบังคับในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ บัณฑิตดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการตื่นตัว และปรับเปลี่ยนการให้บริการ ราคาและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

4. สามารถแก้ข้อพิพาทการค้าระหว่างประเทศ ด้วยกรอบและหน่วยงานของ WTO ไม่เหมือนเดิมที่มีลักษณะการเจรจาที่เกิดขึ้นภายใต้คู่เจรจาเท่านั้น แต่หลังจากเข้าเป็นสมาชิก WTO จะมาเป็นรูปแบบการเจรจาในลักษณะพหุภาคี

5. มีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็น ในที่ประชุมระดับต่างๆ ขององค์การ โดยที่ผ่านมา การอยู่นอกองค์กรหรือไม่ได้รับรองการเข้าเป็นสมาชิกทำให้จีนตกเป็นฝ่ายตั้งรับมาตลอด อยู่ในลักษณะการถูกจัดการด้านการค้าหลายๆ ครั้ง ผลประโยชน์ทางการค้าและการส่งออกโดนกระทบกระเทือนไม่สามารถป้องกันตัวเองได้ เช่นการถูกทางสหภาพยุโรปจำกัดโควตา การนำเข้าสินค้าอย่างไม่เป็นธรรม